

Bezpieczeństwo
emocjonalno-społeczne uczniów
klas I-III szkoły podstawowej

Poprzez prawidłowe zaspokajanie potrzeb emocjonalnych dziecka wpływamy na rozwój jego psychiki, kształtujemy odporność na sytuacje trudne i niepowodzenia, przygotowujemy je do konfrontacji i walki z trudnościami, wpływamy na prawidłowe kształtowanie się osobowości.

Potrzeba bezwarunkowej miłości rodziców, która w dużym stopniu zaspokaja jego pozostałe potrzeby emocjonalne, takie jak:

- potrzeba bezpieczeństwa - *fizycznego i emocjonalnego*
- potrzeba więzi i przynależności
- potrzeba akceptacji
- potrzeba otrzymywania zachęty i wsparcia
- potrzeba bycia ważnym, docenianym i podziwianym
- potrzeba szacunku (*poszanowania godności*)
- potrzeba poczucia dumy, osiągnięć i sukcesu
- potrzeba stymulacji intelektualnej i wrażeń
- potrzeba ekspresji, czyli wyrażenia swoich myśli i uczuć
- potrzeba autonomii i samodzielnej eksploracji świata

POTRZEBA BEZPIECZEŃSTWA

Jej zaspokojenie eliminuje lęki dziecka. Dziecko czuje się bezpiecznie w środowisku przewidywalnym dla niego, gdzie panują stałe zasady i porządek oraz właściwa atmosfera wychowawcza oparta na wzajemnym zrozumieniu, zaufaniu, szacunku i akceptacji dziecka. Skutkiem niezaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa może być apatia, zamknięcie się w sobie, unikanie kontaktów z rówieśnikami, izolacja, regresja, wstępowanie zachowań agresywnych i innych społecznie nieakceptowanych.

POTRZEBA KONTAKTU EMOCJONALNEGO,

czyli stałego bliskiego kontaktu opartego na zrozumieniu i cierpliwości, w którym okazywane są uczucia słowem, gestem i mimiką. Zaspokojenie tej potrzeby powoduje, że dziecko czuje się ważne, potrzebne, akceptowane i kochane. W sytuacji niezaspokojenia tej potrzeby dzieci przeżywają odrzucenie, czują się odtrącone, niechciane i niekochane, stają się nieufne, rozdrażnione, mogą przejawiać zmienność nastrojów, destrukcyjne działania wobec siebie lub otoczenia, koncentrować na sobie uwagę również poprzez zachowania niepożądane, mieć trudności ze współdziałaniem w grupie.

POTRZEBA SUKCESU

Dzieci potrzebują uznania i aprobaty ze strony rodziców i otoczenia, jest to bardzo ważne w kształtowaniu się poczucia zaufania do siebie, poczucia pewności siebie i własnej wartości. Pragnienie sukcesu pobudza dziecko do wysiłku, wytrwałości w działaniu, podejmowania pracy i realizacji nowych, coraz trudniejszych zadań. **Zaspokojenie potrzeby sukcesu jest możliwe wówczas, kiedy dzieci podejmują zadania i posiadają obowiązki, którym są w stanie samodzielnie sprostać.**

Najważniejsze czynniki mogące powodować poczucie zagrożenia u dzieci:

- Lęk przed bólem (*np. zastrzykiem*).
- Lęk przed niebezpieczeństwem fizycznym (*np. przed wypadkiem, którego dziecko mogło być świadkiem*).
- Lęk przed utratą miłości rodziców, którzy często mówią: „*Jak nie będziesz grzeczny, to przestanę cię kochać*”.
- Lęk przed niezaspokojeniem potrzeby akceptacji przez środowisko rówieśnicze.
- Brak własnego miejsca do nauki i zabawy, przeganianie z miejsca na miejsce.
- Lęk przed rozstaniem z osobami najbliższymi.
- Choroba dziecka wymagająca pobytu w szpitalu.
- Rozwody rodziców.
- Zmiany w składzie rodziny.
- Rygorystyczna, nadmiernie surowa postawa rodziców, stawianie dzieciom zbyt wysokich wymagań powoduje lęk przed represjami, utratą miłości rodziców.
- Wydarzenia szkolne (*klasówki, odpytywanie, a także sytuacje, w których zagrożenie stanowią rówieśnicy np. dla dziecka słabszego fizycznie może to być lekcja w-f, gdy może się stać przedmiotem drwin kolegów*).

Na deprywację potrzeb emocjonalnych dziecka w rodzinie wpływają takie czynniki jak:

- brak oparcia w rodzicach,
- brak zaufania do rodziców,
- wątplenie w miłość rodziców,
- kłótnie między rodzicami,
- konflikty rodzinne,
- faworyzowanie przez rodziców jednego z dzieci,
- stosowanie surowych kar fizycznych i słownych,
- szorstkie i niekonsekwentne traktowanie dzieci,
- brak czasu dla dzieci,
- rozbitcie rodziny,
- rekonstrukcja rodziny lub życie w rodzinie zastępczej,
- dysfunkcja rodziny związana np. z występowaniem alkoholizmu, przemocy.

Przyczyny zaburzeń emocjonalnych u dzieci:

- **zaburzenia eksternalizujące** – dotyczą takich emocji, jak: *gniew, agresja, wrogość, złość*, skutkując zachowaniami „na zewnątrz”, np. *kłamstwo, kradzież*;
- **zaburzenia internalizujące** – dotyczą takich emocji, jak: *smutek, lęk, przygnębienie*, skutkując zachowaniami „do wnętrza”, np. *wycofywanie się z kontaktów, wyalienowanie*.

Zaburzenia emocjonalne to szerokie pojęcie, które swoim zasięgiem obejmuje wiele nieprawidłowości rozwojowych, np. reakcje nerwicowe, zaburzenia osobowości, a nawet zaburzenia psychiatryczne.

CO MOŻE PRZYCZYNIĆ SIĘ DO ZABURZEŃ EMOCJONALNYCH U DZIECI?

Środowisko domowe – struktura rodziny (*rodzina rozbita, wielodzietna, zrekonstruowana itp.*), niekorzystne warunki bytowe, zła sytuacja materialna, atmosfera w domu, wadliwe metody wychowania, sztywne postawy rodzicielskie, lękliwa postawa matki, problemy z komunikacją, odrzucenie emocjonalne dziecka, niezaspokajanie potrzeb psychicznych dziecka, brak akceptacji i poczucia bezpieczeństwa, choroby psychiczne rodziców, ciągła krytyka, stosowanie kar cielesnych, nadopiekuńczość rodziców, brak samodzielności dziecka, kształtowanie postaw zależnościowych, zaburzone relacje rodzic-dziecko.

Środowisko pozarodzinne (*przedszkole, szkoła*) – negatywny stosunek nauczyciela do ucznia, nadmierne wymagania, rywalizacja, odrzucenie przez rówieśników, niekorzystne relacje z kolegami i nauczycielem, perfekcjonizm.

Sytuacje traumatyczne i subtraumatyczne – choroba dziecka lub członka rodziny, utrata bliskiej osoby, przeżycie bardzo silnego zagrożenia, śmierć kogoś bliskiego, rozwód rodziców.

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Lęki – dzieci w wieku przedszkolnym przeżywają wiele lęków, w tym lęków rozwojowych, np. lęk przed ciemnością, przed burzą, przed pozostaniem samemu w domu, przed zwierzętami. Bardzo często pojawiają się lęki nocne, kiedy dziecko budzi się z krzykiem w nocy, ale rano nie pamięta nocnego incydentu. Dzieci przeżywające lęki nocne są zwykle mało odporne na stres, płaczliwe, bierne w sytuacjach społecznych, nadwrażliwe emocjonalnie, przejawiające trudności w zakresie adaptacji do nowych warunków. Lęk, w odróżnieniu od strachu to obawa w okolicznościach, które obiektywnie nie są zagrażające. Dzieci lękowe są zwykle nieufne, niepewne, zahamowane, nieśmiałe, unikają kontaktów społecznych, pozostają na uboczu, boją się kompromitacji i odrzucenia i mają niską samoocenę;

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Moczenie mimowolne – można wyróżnić moczenie pierwotne (*trwa od urodzenia i stanowi kontynuację moczenia fizjologicznego*) i moczenie wtórne (*pojawia się u dzieci, które przeszły już trening czystości i opanowały nawyk załatwiania potrzeb fizjologicznych w toalecie*). Najczęściej do moczenia mimowolnego dochodzi w nocy podczas snu, rzadziej w dzień. Moczenie mimowolne nie jest objawem pojedynczym, ale zwykle stanowi jeden z symptomów zaburzeń emocjonalnych u dzieci. Moczeniu towarzyszy często nadpobudliwość, zmienność nastrojów, płaczliwość, lęki, drażliwość, złe stosunki z rówieśnikami, niechęć do nauki. Moczenie mimowolne częściej dotyczy chłopców niż dziewczynek.

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Tiki nerwowe – to nagłe, mimowolne wyładowania ruchowe różnych grup mięśniowych, które nie podlegają świadomej kontroli. Dziecko może mrugać oczami, robić dziwne grymasy twarzy, podrzucać ramionami. Tiki pojawiają się najczęściej między 5. a 12. rokiem życia. Odznaczają się uporczywością i długim trwaniem. Zwykle wynikają z silnych sytuacji konfliktowych i przeżyć urazowych. Wymagają objęcia dziecka indywidualną terapią i wyeliminowania napięć emocjonalnych;

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Jąkanie się – stanowi zwykle jeden z wielu objawów zachowań nerwicowych dziecka. Jąkanie należy do częstych zaburzeń mowy u dzieci i pojawia się między 3. a 5. rokiem życia. Jąkanie objawia się zaciniem – objawami tonicznymi, wielokrotnym powtarzaniem tej samej sylaby, głoski, wyrazu – objawami klonicznymi, napięciem mięśniowym i emocjonalnym. Jąkanie patologiczne należy odróżnić od jąkania rozwojowego, które powstaje wskutek rozbieżności między wysokim poziomem myślenia dziecka a stosunkowo małą sprawnością aparatu artykulacyjnego. Częściej występuje wśród chłopców niż dziewczynek. Wskazana jest konsultacja logopedyczna;

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Zaburzenia apetytu – „*nerwicowe zaburzenia łaknienia*” występują u 2/3 dzieci w wieku 2-5 lat. Zaniepokojeni rodzice zwykle nadmiernie zwracają uwagę na proces jedzenia, proszą, nakłaniają lub wręcz zmuszają dzieci do jedzenia, co przynosi zwykle odwrotny skutek. Odmowa jedzenia może wynikać z tego, że podaje się pokarmy, których dziecko nie lubi. Zaburzenia łaknienia mogą być też konsekwencją trudnej sytuacji domowej, braku poczucia bezpieczeństwa albo sposobem na zwrócenie na siebie uwagi i zapewnienie opieki.

U niektórych dzieci nerwicowych brak apetytu może łączyć się z innymi zaburzeniami, jak wymioty czy jadłowstręt psychiczny;

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Zahamowanie psychoruchowe – dzieci zahamowane psychoruchowo są lękliwe, mało aktywne i przejawiają trudności w kontaktach z otoczeniem. Zahamowanie powstało u nich wskutek krytyki, ośmieszania, poniżania, kar cielesnych stosowanych przez rodziców. Zwykle takie dzieci nie sprawiają problemów wychowawczych, pozostają „w cieniu”, cierpiąc, izolując się od innych, tłumiąc emocje w sobie. Dzieci zahamowane mogą być nadmiernie skrupulatne, niepewne, małomówne, ciche, posłuszne, zrezygnowane, apatyczne, powolne, przygnębione, z niskim poczuciem własnej wartości, płaczące, powściągliwe.

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Obojętność uczuciowa – dzieci obojętne uczuciowo mają problemy z nawiązaniem kontaktu z rówieśnikami i dorosłymi. Nie potrafią współodczuwać radości i smutków, mają małą ekspresję mimiczną, nie wchodzą w interakcje społeczne z obawy przed odtrąceniem. Dzieci obojętne uczuciowo pochodzą z domów dziecka lub z rodzin, które nie zaspokajały potrzeby przywiązania i miłości. Są smutne, unikają kontaktu wzrokowego, ich kontakty z innymi są bardzo powierzchowne;

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Nadpobudliwość psychoruchowa – wynika z przewagi procesów pobudzania nad procesami hamowania. Reakcje emocjonalne są gwałtowne, nieadekwatne do okoliczności. Charakterystyczna jest labilność emocjonalna, impulsywność, drażliwość, zaburzenia koncentracji uwagi, łatwa męczliwość i brak cierpliwości. Dzieci nadpobudliwe szybko się dekoncentrują i nudzą wykonywaną czynnością. Najważniejsza jest konsekwencja wychowawcza, spokój, sprecyzowane wymagania i stały rytm dnia.

ZABURZENIA EMOCJONALNE U DZIECI

Agresywność – zachowania agresywne są częstsze u chłopców niż dziewczynek i manifestują się najczęściej do drugiego roku życia. Wyróżnia się agresję werbalną (*krzyki, wyzwiska, przezwiska, obmawianie, arogancja, skarżenie*) i fizyczną (*bicie, kopanie, drapanie, gryzienie, wyrywanie włosów*). Zachowania agresywne powstają wskutek frustracji, ale też naśladowania starszych osób (*rodziców, rodzeństwa, kolegów*). **Agresja instrumentalna** służy realizacji jakiegoś celu. **Agresja wroga** odznacza się zawiścią i jest nastawiona na zadanie bólu drugiej osobie.

Rodzaje agresji:

- **Agresja jako instynkt** – która powstała na drodze ewolucji i jest potrzebna do utrzymania gatunku. Jest to agresja naturalna i konieczna w walce o byt.
- **Agresja jako reakcja na frustrację** – czyli stan, który cechuje się niepokojem, przygnębieniem, jest skutkiem niemożności zrealizowania nakreślonego sobie uprzednio celu bądź niezaspokojeniem jakiś potrzeb. Czasem doprowadzić może do zaburzeń nerwicowych.
- **Agresja jako nawyk** – rodzi się z intensywności, częstości doznanych przykrości, napaści, frustracji. Duży wpływ na utrwalanie tego typu agresji ma wzajemne oddziaływanie członków grup nieformalnych, temperament człowieka oraz brak tolerancji.
- **Agresja jako nabyty popęd** – przejawiający się w emocjonalnej reakcji gniewu. Stopnie przejawiania gniewu są bardzo zróżnicowane: od niezadowolenia poprzez oburzenie aż do złości.

Przyczyny agresji:

- Niska samoocena
- Nuda, brak umiejętności wartościowego wypełnienia czasu wolnego
- Przeżywanie niepowodzeń
- Obwinianie innych za swój gniew
- Brak kontaktu i zrozumienia z rodzicami
- Wzorce agresywnych zachowań czerpane z mediów i gier komputerowych
- Trudne sytuacje życiowe
- Ubogie słownictwo, brak ogólnych wiadomości
- Rozstanie, rozwód rodziców, śmierć osób bliskich
- Brak tolerancji
- Dysleksja

Konflikty w szkole

Każda sytuacja konfliktowa charakteryzuje się obecnością silnych, trudnych emocji. Jednym z głównych źródeł agresywnych zachowań dzieci są sytuacje konfliktowe, w których się znajdują.

Przyczyny konfliktów

- błędy w komunikacji
- niezaspokojone potrzeby, oczekiwania
- funkcjonowanie w określonej roli społecznej;
- konieczność podtrzymywania pozytywnej samooceny - „wyjście z twarzą“ w sytuacji sporu;
- błędy w postrzeganiu osób i sytuacji.

**METODY UCZENIA SIĘ
WYSTĘPUJĄCE
W PROCESIE ROZWOJU
EMOCJONALNEGO**

Uczenie się metodą prób i błędów

Uczenie się metodą prób i błędów dotyczy głównie reakcji emocjonalnych. Dzieci uczą się drogą przypadkowych prób i błędów wyrażać swoje emocje w takich formach zachowania, które dają im najwięcej satysfakcji, a unikają tych form, które nie dostarczają wcale zadowolenia lub tylko w minimalnym stopniu. Ten rodzaj uczenia się jest najbardziej typowy dla wczesnego dzieciństwa, lecz nigdy później nie zostaje całkowicie zarzucony.

Uczenie się przez naśladownictwo

Uczenie się przez naśladownictwo dotyczy zarówno aspektu bodźca, jak i reakcji emocjonalnych. Obserwując, co wzbudza określone emocje u innych ludzi, dzieci reagują podobnymi emocjami i podobnie je przejawiają jak osoba lub osoby obserwowane. Na przykład dziecko nieopanowane może rozzłościć się z powodu nagany otrzymanej od nauczyciela. Jeśli jest ono popularne wśród kolegów, prawdopodobnie i oni będą się gniewać na tego nauczyciela.

Uczenie się przez identyfikację

Uczenie się przez identyfikację jest zbliżone do uczenia się przez naśladownictwo, ponieważ dziecko kopiuje reakcje emocjonalne drugiej osoby i jest pobudzone emocjonalnie przez bodziec podobny do tego, który wytworzył emocje u osoby naśladowanej. Pod dwoma względami identyfikacja różni się od naśladownictwa: po pierwsze, dzieci naśladowują jedynie te osoby, które podziwiają i są do nich silnie przywiązane emocjonalnie; po drugie, motywacja do kopiowania zachowania osoby podziwianej jest silniejsza od motywacji do naśladowania osoby przypadkowej.

Warunkowanie

Warunkowanie oznacza uczenie się przez kojarzenie. Podczas warunkowania przedmioty i sytuacje, które początkowo nie wywołały reakcji emocjonalnych, później je wywołują w wyniku kojarzenia. Warunkowaniu podlega bodziec, a nie reakcja, którą on wzbudza. Warunkowanie zachodzi łatwo i szybko we wczesnych latach życia, gdyż małe dzieci nie mają jeszcze rozwiniętych zdolności rozumowania, ani też nie posiadają doświadczenia potrzebnego do krytycznej oceny sytuacji i do stwierdzenia, że wiele ich własnych reakcji emocjonalnych ma charakter irracjonalny. Po okresie wczesnego dzieciństwa warunkowanie jest w znacznym stopniu ograniczone do sfery rozwoju upodobań i awersji.

Trening

Trening, czyli uczenie się pod kierunkiem lub nadzorem, ogranicza się do warunkowania reakcji emocjonalnych. W sytuacji, kiedy nastąpiło określone pobudzenie emocjonalne, dzieci uczą się aprobowanego sposobu reagowania. Przez ćwiczenie dzieci są stymulowane do reagowania na bodźce, które zwykle wyzwalały przyjemne emocje, a zniechęcane do reagowania emocjonalnego na bodźce wywołujące emocje negatywne. Dochodzi do tego dzięki kontroli nad otoczeniem, o ile tylko jest ona możliwa.

Skutki wzmożonej emocjonalności

Silne, częste lub utrzymujące się stany pobudzenia emocjonalnego zakłócają homeostazę i utrudniają normalne funkcjonowanie organizmu.

- Kiedy emocje zakłócają homeostazę, zachowanie dziecka nie jest tak dobrze zorganizowane, jak w stanie normalnym i bardziej jest zbliżone do zachowania małego dziecka.
- Zakłócenie homeostazy przyczynia się do zmniejszenia wydolności umysłowej, szczególnie pamięci, koncentracji uwagi i rozumowania.
- Na skutek napięcia emocjonalnego obniża się poziom pracy szkolnej dziecka. Trudności w czytaniu występują szczególnie często u dzieci emocjonalnie nadpobudliwych.
- Wzmożona pobudliwość emocjonalna wpływa bezpośrednio na społeczne przystosowanie dziecka, ponieważ otoczenie kształtuje swoje oceny na podstawie zachowania dziecka oraz pośrednio, poprzez wpływ tych ocen społecznych na postawy dziecka wobec ludzi i na ich traktowanie.
- Wzmożona emocjonalność ma ujemny wpływ na rozwój osobowości, gdyż zachodzi ścisły związek między przystosowaniem społecznym dziecka a jego pojęciem własnego „ja”.

Sposoby ukrywania lęku

- **Zachowanie hałaśliwe i popisywanie się.** Dzieci lękliwe usiłują poprzez popisywanie się przekonać sobie i otoczenie o swoich umiejętnościach.
- **Nuda.** Lęk wywołuje u dzieci stan znudzenia, zniecierpliwienia, utrudnia im możliwość zainteresowania się czymkolwiek przez dłuższy czas.
- **Skrępowanie.** Dzieci lękliwe czują się niepewnie zarówno wtedy, gdy przebywają samotnie, jak i w otoczeniu; ich lęk przejawia się w postaci odruchów nerwowych i zaburzeń mowy.
- **Unikanie sytuacji zwiastujących zagrożenie.** Dzieci unikają sytuacji zagrożenia kładąc się spać nawet wówczas, gdy nie są zmęczone, lub bawiąc się tak intensywnie, że nie mają czasu na rozmyślanie, albo też uciekając w świat fantazji.
- **Charakterystyczne reakcje.** Dzieci lękliwe reagują na bodźce nadmiernie silnie lub zbyt słabo. Jakaś drobna uwaga krytyczna może spowodować wybuch gniewu, a z kolei złośliwy atak może zostać przyjęty z wyraźnym spokojem bez irytacji.

**JAKIE EMOCJE WPŁYWAJĄ
NA PRZYSTOSOWANIE
PSYCHICZNE I SPOŁECZNE DZIECI?**

Emocje przyjemnie zabarwiają codzienne przeżycia.

Nawet takie emocje, jak gniew czy strach, zabarwiają przyjemnie życie, dostarczają dzieciom pewnego podniecenia. Radość dzieci pochodzi głównie z przyjemnych następstw emocji.

Emocje przygotowują organizm do działania.

Im bardziej intensywna jest dana emocja, tym bardziej zakłóca homeostazę, przygotowując w ten sposób organizm do działania. Jeśli stan gotowości do działania okaże się zbędny, dziecko będzie napięte i zdenerwowane.

Napięcie emocjonalne zakłóca sprawności motoryczne.

Przygotowanie organizmu do działania dezorganizuje sprawności motoryczne, powodując, że dziecko staje się niezgrabne i niezręczne lub prowadzi do zaburzeń mowy, takich jak np. jąkanie.

Emocje służą jako forma komunikowania się.

Zmiany w wyrazie mimicznym twarzy i w zachowaniu, towarzyszące emocjom, stanowią formę doinformowania otoczenia o uczuciach dziecka i określają rodzaj uczuć płynących od innych osób do dziecka.

Emocje zakłócają czynności umysłowe.

Silne emocje mają znaczny wpływ na koncentrację, uwagi, pamięć, zdolność rozumowania i inne czynności umysłowe, toteż dzieci w stanie podniecenia emocjonalnego działają na poziomie niższym, niż wskazywałyby ich możliwości intelektualne.

Emocje dostarczają podstaw do oceny społecznej i samooceny.

Dorośli oceniają dzieci zarówno pod względem rodzaju dominujących emocji, jak i sposobu ich uzewnętrzniania. To, jak traktują dzieci, jest ściśle związane z posiadanymi o nich opiniami, a dzieciom służy za podstawę do samooceny.

Emocje zabarwiają dziecięce spojrzenie na życie.

Role, jakie wyznacza sobie dziecko w życiu i jego pozycja w grupie społecznej zależą w dużym stopniu od tego, czy jest ono nieśmiałe, bojaźliwe, agresywne, ciekawe czy pełne radości.

Emocje wpływają na interakcje społeczne.

Wszelkie emocje, przyjemne i nieprzyjemne sprzyjają interakcjom społecznym. Dzięki nim dzieci uczą się modyfikować swoje zachowanie, tak aby było ono zgodne ze społecznymi oczekiwaniami i standardami.

Emocje mają wpływ na wyraz twarzy.

Emocje przyjemne upiększają wygląd zewnętrzny dziecka, natomiast emocje nieprzyjemne szpecą twarz i zmniejszają atrakcyjność urody. Emocje odgrywają ważną rolę w procesie akceptacji społecznej, ponieważ uwidaczniają się wyrazie mimicznym twarzy, nadając jej przyjemny lub odpychający wygląd.

Emocje wpływają na klimat psychiczny.

W domu, w szkole, w środowisku sąsiedzkim lub w grupie zabawowej emocje dziecka wpływają na klimat psychiczny panujący w danym otoczeniu, a ten z kolei oddziałuje zwrotnie na dziecko. Dziecięce wybuchy złego humoru drażnią i denerwują otoczenie, przepełniając klimat emocjonalny gniewem i złością. W efekcie dzieci czują się niekochane i niechciane.

Często powtarzające się reakcje emocjonalne przekształcają się w nawyki.

Wszelkie reakcje emocjonalne, które dostarczają dziecku zadowolenia, są zwykle powtarzane i z czasem przekształcają się w nawyki. Gdy w miarę dorastania dziecko przekona się, że jego reakcje emocjonalne wzbudzają negatywne reakcje społeczne, będzie mu bardzo trudno zmienić dany nawyk, jeśli to w ogóle będzie możliwe.

WSKAZÓWKI DO PRACY Z UCZNIAMI

Dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi wymagają wzmożonej uwagi nauczyciela. Usuwanie przyczyn trudnych zachowań jest możliwe poprzez niwelowanie sytuacji powodujących wzrost napięcia.

W tym celu należy więc:

Wprowadzić odpowiednie zasady życia szkoły jako całości:

- jasno określić prawa i obowiązki uczniów i nauczycieli
- zapewnić poczucie ładu i porządku
- dotrzymywać umów zawartych z uczniami
- zapewnić atmosferę życzliwości i akceptacji
- uczeń powinien wiedzieć, czego się od niego oczekuje, na co może liczyć

Wprowadzić odpowiednie działania każdego nauczyciela w stosunku do uczniów:

- interpretować zachowanie ucznia jako problem do rozwiązania a nie jako akt jego złej woli
- zainicjować kontakt z uczniem
- bazować na jego dobrych stronach
  - zapewnić dziecku dyskrecję
  - nie wygłaszać potępiających uwag, stosować techniki aktywnego słuchania
  - współpracować z rodzicami, nie obwiniać ich, nie krytykować, nie obciążać problemami ucznia
- dać możliwość znalezienia bezpiecznego azylu
- doceniać i wzmacniać pozytywne zachowania, drobne sukcesy, a nawet sam wysiłek dziecka

Poprawiać zdolność koncentrowania uwagi poprzez:

- podawanie krótkich, jasnych, zwięzłych i konkretnych instrukcji
- powtarzanie ich
  - upewnianie się, że uczeń dobrze zrozumiał instrukcję, podawanie informacji, że coś jest ważne */musisz teraz dobrze się zastanowić.../*

Działania profilaktyczne

- **Gry i zabawy integracyjne**, scalające zespół klasowy, wzmacniające empatię, wytwarzające chęć do zgodnego funkcjonowania.
- **Drama**, która uczy wyrażania emocji i umiejętności słuchania, rozumienia pozostałych członków zespołu.
- **Trening interpersonalny**, który ćwiczy wrażliwość społeczną poprzez eksponowanie przeżyć, postaw i motywów partnerów.
- **Tworzenie jasnych, zrozumiałych zasad**, reguł przyjętych przez całą społeczność szkolną;
- **Sprawiedliwie traktowanie uczniów**;
- **Stosowanie systemu wzmocnień pozytywnych zachowań**.

Dziękuję za uwagę